

46. Теслюк М. У боротьбі за возз'єднання. Сторінки спогадів / Михайло Теслюк. – Львів, 1988. – 244 с.
47. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ), ф. 6, оп. 1, спр. 10.
48. ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 30.
49. ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 50.
50. ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 76.
51. ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 132.
52. ЦДАГОУ, ф. 6, оп. 1, спр. 219.
53. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України), ф. 205, оп. 1, спр. 427.
54. ЦДАЛ України, ф. 205, оп. 1, спр. 539.
55. ЦДАЛ України, ф. 309, оп. 2, спр. 168.
56. Чернецький А. Спомини з мого життя / Антін Чернецький. – Лондон, 1964. – 143 с.
57. Archiwum akt nowych w Warszawie, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dopływ, sygn. 1062.
58. Kurjer lwowski. – Lwów, 1924. – 30 stycznia.
59. Protokoly IV Konferencji Komunistycznej Partii Polski (1925) // Z pola walki. – 1962. – № 3. – S. 100–150.

Райковский Игорь. Деятельность прокоммунистической УСДП на Западной Украине (1923–1924 гг.). В статье освещается прокоммунистическая деятельность УСДП после перехода партии в леворадикальный лагерь на VI съезде 18 марта 1923 г. во Львове. Среди причин политической эволюции УСДП было поражение украинской революции 1917–1920 гг., что привело к идейной дезориентации в среде социал-демократов, которой успешно воспользовались коммунисты. После съезда УСДП превратилась в легальную пристройку Компартии Западной Украины. В условиях идейного кризиса в национально-государственном лагере (после решения стран Антанты в марте 1923 г. о признании польской аннексии Восточной Галиции) УСДП увеличивала свое влияние в обществе, в том числе за пределами края – на Волыни, Холмщине и др., что привело к запрету партии польскими властями в январе 1924 г. Часть украинских депутатов в польском сейме основала отдельный клуб УСДП, а в ноябре 1924 г. вступила в коммунистическую посольскую фракцию.

Ключевые слова: УСДП, партия, съезд, Главная управа, коммунисты.

Raikivskyi Igor. Activity of the Pro-communist USDP in Western Ukraine (1923–1924). The article highlights pro-communist activity of the Ukrainian Social Democratic Party after its transition to the Radical Left Camp at the VI. Party Congress of 18 March 1923 in Lviv. Among the reasons for the political evolution of the USDP was defeat of the Ukrainian revolution resulting in ideological disorganization among the social democrats, which was successfully used by the communists. After the Congress, the USDP became a legal extension of the Communist Party in Western Ukraine. In times of a deep ideological crisis in the national statehood camp (after the recognition of the Polish occupation of Eastern Galicia at the Conference of Ambassadors of the Entente, March 1923), the USDP became dominant in society, its influence expanding to Volhynia (Volyn region), Kholmshchyna (Kholm region) and some other regions, which led to banning of the party by the Polish authorities in January 1924. Some of the Ukrainian deputies in the Polish Sejm set up a separate club of the USDP, and in November 1924 joined the Polish communist faction.

Key words: USDP, party, congress, General council, communists.

Стаття надійшла до редколегії
02.12.2014 р.

УДК 94 (438): 94 (477. 83/.86) “1941 - 1944”

Мар'яна Мосорко

Діяльність польських комітетів опіки в Галичині періоду Другої світової війни

У статті здійснено аналіз умов матеріально-побутового життя польського населення Галичини в 1941–1944 рр. Прослідковується вплив німецької окупаційної політики на зміни економічного та соціального характеру. Особливу увагу звернено на діяльність Польського комітету опіки, його роботу у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Ключові слова: поляки, Галичина, нацистський окупаційний режим, польські комітети, матеріально-побутове життя.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній історичній науці зростає зацікавлення антропологічними студіями, зокрема періоду Другої світової війни. Події останнього вже понад півстоліття викликають сталий інтерес у науковців. Однак об'єктом їх дослідження виступали окремі аспекти військового та політичного життя, тоді як соціальна сфера залишалася поза увагою. На сучасному етапі в українській науці відбувається повернення людини в центр історії. Об'єктивне відтворення буття пересічних людей стало одним із провідних напрямів вивчення історичного минулого.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Досліджувана нами тема майже не розкрита в сучасній історіографії. Лише окремі її аспекти відображено на сторінках праць польських істориків Й. Гапися [14], Г. Грицюка [15; 16] Б. Крола [24]. Українські ж дослідники практично не займалися розробкою зазначеної проблематики, чим і обумовлена актуальність нашої роботи.

Мета дослідження полягає в об'єктивному й усебічному аналізі діяльності польських комітетів опіки як елемента повсякдення польського населення Галичини періоду нацистської окупації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Роль комітетів опіки в суспільному житті та їхній внесок у поліпшення добробуту населення визначалися особливостями тогочасної соціально-економічної ситуації. Тому варто, передусім, зупинитися на аналізі рівня матеріального забезпечення мешканців Галичини. Зі встановленням нацистського окупаційного режиму життя польського населення відразу ж змінилося, причому далеко не в кращу сторону. Політика німецьких окупаційних структур спричинила загострення питання продовольчого забезпечення, особливо після уведення карткової системи. У Галичині до видачі карт приступили в серпні 1941 р. [6, с. 2]. Уже в наступні місяці система видачі товарів за картками почала діяти. Відповідно до неї населення поділялося на кілька категорій, кожна з яких отримувала визначену кількість продуктів харчування, яких, зазвичай, не вистачало. Так, станом на серпень 1941 р. населення щоденно отримувало півлітра молока, 2 кг хліба та 200 г м'яса щотижня, 200 г жиру (масла, смальцю, олії) і 400 г цукру один раз на місяць тощо [6, с. 2]. Ще більше ситуація загострилася наступного року. На карти можна було отримати лише хліб, м'ясо, борошно й цукор. Масло та яйця видавали лише раз на кілька місяців [40, арк. 9]. Харчова цінність отриманих продуктів у 1942 р. не перевищувала 700 ккал (добова норма для дорослої людини складає 2000 – 2500 ккал) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Харчові картки. Кількість калорій на добу (1942 р.)

	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Дорослі	567	634	529	534	506	514
Діти	522	586	485	489	365	367
Робітники	688	763	633	645	614	625

Складено за: [8, арк. 4].

Ще більше ситуація загострилась у 1943 р. Відповідно до звітів польських комітетів опіки до Головної ради опіки (ГРО) харчова цінність продуктів, які на картки отримували дорослі, коливалась у межах 625–648 ккал. Норма для дітей становила всього 581 ккал.

Значно збіднів раціон харчування, порівняно з міжвоєнним періодом. Оскільки звичним явищем стала нестача продуктів харчування, то про такі ласощі, як, наприклад, шоколад та печиво, не могло бути й мови. Про це знаходимо інформацію в спогадах тогочасних мешканців Галичини. Зокрема, Т. Ольшанський розповідав, що після двох років німецької окупації його родині довелося зіткнутись із низкою проблем повсякденного життя: відсутністю харчів, продовольчими чергами за картками, можливістю дістати тільки кукурудзяний хліб і час від часу – якісь кістки [33, с. 124]. Очевидець подій Б. Рудковська згадує, що вже в серпні 1941 р. їхній раціон складався з картоплі та цибулі, іноді можна було придбати молоко. Більше нічого не було [36].

Особливо важкою виявилася для населення зима 1941–1942 рр., оскільки останнє залишилося без засобів для існування: грошей, опалення, їжі. Катастрофічно не вистачало продуктів харчування. Проблеми з працевлаштуванням спонукали мешканців міст до розпродажу майна. Однак навіть це не врятувало ситуацію, оскільки існував дефіцит товарів на ринку. Він був зумовлений, по-перше, порушенням системи постачання із сіл у зв'язку із сильними морозами [8, арк. 3]. По-друге, у Галичині діяла заборона торгівлі продуктами харчування, які постачали на ринок селяни зі своїх особистих господарств. Такий товар ще в дорозі підлягав конфіскації. Це спричинило дефіцит продуктів харчу-

вання, особливо в перші місяці 1942 р. Жир і м'ясо взагалі не можна було придбати (видавали лише на картки) [3, арк. 16]. Якщо товар і потрапляв на ринок, то ціни на нього були дуже високі (див. табл. 2).

Таблиця 2

Ціни на продукти харчування в 1942–1943 рр. (зл.)

Назва продукту	Жовтень 1942 р.	Листопад 1942 р.	Грудень 1942 р.	Січень 1943 р.	Лютий 1943 р.	Березень 1943 р.
Хліб	18	18	18	22	22	21
Борошно	18,5	18,5	16	22,5	25	24
Молоко	7	7	7,5	7,5	9	10
Масло	140	140	120	170	185	230
Яйця	2,5	2,5	3,5	5	4	2,5
М'ясо	26	26	25	35	60	80
Солонина	180	180	130	180	200	230
Цукор	60	60	46	55	75	80
Картопля	2,25	2,25	1,5	4	3,5	4,5

Складено за: [28, арк. 55; 29, арк. 10].

Аналогічну ситуацію простежено й у наступні місяці. У звітах комітетів оцінки (КО) до ГРО в Кракові за листопад 1942 р. згадувалося про проблеми з постачанням продуктів харчування в міста. За таких умов в особливо важкому становищі перебували представники інтелігенції, які впродовж 1942 р. голодували [39, арк. 2]. Не менш складною була ситуація й у сільській місцевості. У звіті ПКО в Дрогобичі за лютий 1942 р. повідомлялося, що в селах не вистачає продуктів харчування, шириться голод, причому навіть у тих населених пунктах, які в міжвоєнний період належали до досить багатих [27, арк. 12]. Ситуація покращилася лише восени 1942 р. Хоча врожай зернових був незначним, удалося зібрати вдосталь картоплі. Якщо в попередні місяці ціни на останню сягали 12 злотих у містах та 10 злотих у селах, то у вересні знизилися до 3–4 злотих [30, арк. 27].

Протягом 1943 р. значно зросла чисельність осіб, які зверталися до польських комітетів опіки за допомогою. Із лютого 1943 р. загострилася продовольча ситуація. У звітах КО такий стан пояснювали тим, що вичерпалися запаси картоплі, яка була на той час основним продуктом харчування. Картки отримували тільки ті, хто працював у державних установах і підприємствах, а також сім'ї осіб, які виїхали на роботи до Німеччини [30, арк. 72]. Крім того, відчувалася нестача одягу, взуття та білизни [31, арк. 103–128].

У таких умовах поява громадських закладів опіки стала вимогою часу. Як результат, з осені 1941 р. розпочалася робота щодо формування в Галичині структурних підрозділів Головної ради опіки з центром у Кракові. У листопаді 1941 р. розпочав діяльність комітет у Львові. Його очолив Л. Тешнар [26, арк. 7]. Тоді ж створено комітет у Тернополі [21, арк. 14]. 4 листопада подано місцевій владі для затвердження склад комітету опіки в Станиславові [31, арк. 7]. Бюро КО розміщувалося на пл. Шептицького в невеликому двокімнатному приміщенні. Працювало воно щоденно від 9 до 16 год. Загалом, станом на листопад 1941 р. польські комітети опіки діяли також у Бережанах Дрогобичі, Золочеві, Раві-Руській, Самборі та Стрию [17, арк. 37]. На початковому етапі діяльність комітетів спрямувалася на проведення реєстрації осіб, котрим у майбутньому планувалося надавати допомогу. Зокрема, станом на 28 лютого 1942 р. у Станиславові зареєстровано 3038 таких сімей [31, арк. 8–13].

Організаційні роботи щодо формування польських комітетів опіки тривали й у 1942 р. Зокрема, навесні їх підрозділи діяли в таких містах, як Бережани, Чортків, Дрогобич, Кам'янка-Струмилова, Львів, Самбір, Судова Вишня, Станиславів, Стрий, Тернопіль, Золочів, Рава-Руська [37, арк. 10]. 25 квітня 1942 р. створено комітет у Калуші [38, арк. 1]. У травні цього ж року розпочав діяльність комітет Львів–повіт. У липні 1942 р. у зв'язку зі зміною адміністративного устрою ліквідовано комітет у Судовій Вишні [19, арк. 18]. У складі комітетів діяли делегатури (фомувались із трьох осіб), які створювались у всіх міських і сільських гмінах за згодою повітового чи сільського старости [18, арк. 4].

Стосовно організаційної схеми новостворених комітетів опіки, то в їх структурі виділялося кілька відділів, підпорядкованих безпосередньо директору, а саме: адміністративний, фінансовий, організаційно-інспекторський, допомоги населенню, господарський, санітарний, правний [11, арк. 21–22].

Загалом робота комітетів протягом періоду їх існування передбачала такі напрями діяльності, як організація харчування для дітей, молоді й дорослих шляхом формування спеціальних польових кухонь, утримання будинків для сиріт і людей похилого віку, надання населенню матеріальної та медичної допомоги, грошових виплат, надсилання пакетів в'язням, допомоги при працевлаштуванні тощо. Відділ допомоги населенню займався опікою над дітьми, в'язнями, інвалідами, військовими, інтелігенцією, робітниками, біженцями. Опіка комітетів поширювалася на дітей, інвалідів, людей похилого віку, в'язнів, біженців, а також представників польської інтелігенції, матеріальне становище яких у зв'язку з безробіттям було досить важким [43, арк. 7].

Зокрема, велике значення в умовах поширення голоду мало відкриття польових кухонь і харчування дітей у садочках та школах. Місцеві комітети опіки отримували продукти з німецьких складів і купували їх на ринку. Раціон представлений першою й другою стравами, серед яких – капуста, картопляний та овочевий супи, крупнік, гречана каша, мамалига, бігос із картоплею тощо [1, арк. 35]. Суп коштував 30–50 грош. Загалом вартість обіду становила 3,5 зл. (суп і каша). У неділю можна було купити страву з м'ясом, за що доплачувалося ще 1,5 зл. У таких міських польових кухнях харчувалися, як зазвичай, представники інтелігенції (70 % усіх відвідувачів). У передмісті контингент був представлений робітниками та ремісниками. За харчування дітей у садочках і школах батьки платили 10 зл. на місяць (суп, молоко або кава). Стосовно чисельності закладів, які займалися харчуванням, то вона не була сталою й змінювалась у різні періоди окупації (див. табл. 3).

Таблиця 1

Заклади харчування для дітей, 1942 р.

Польські комітети оцінки в містах	I квартал		II квартал		III квартал	
	кількість пунктів харч.	чисельність дітей	кількість пунктів харч.	чисельність дітей	кількість пунктів харч.	чисельність дітей
Дрогобич	-	-	6	232	10	356
Золочів	-	-	1	615	-	-
Калуш	1	-	2	225	3	300
Кам'янка-Струмилова	6	990	8	1350	12	3550
Коломия	-	-	4	400	12	2273
Львів (місто)	54	26947	67	20821	79	14989
Львів (передмістя)	-	-	19	1259	19	1259
Рава-Руська	-	-	7	663	8	680
Самбір	4	199	6	875	6	875
Станиславів	-	-	6	800	6	700
Стрий	-	-	13	4193	13	4193
Судова Вишня	-	-	6	449	6	497
Тернопіль	-	-	3	410	5	410
Чортків	1	237	8	725	9	1041

Складено за: [34, арк. 1–117; 35, арк. 1–95].

Аналогічні заходи щодо допомоги в харчуванні простежено також в інших містах Галичини. Так, станом на січень 1942 р. у звітах до ГРО знаходимо інформацію про функціонування на теренах Станиславова трьох польових кухонь: двох – для дітей та однієї – для дорослих [31, арк. 8–40]. Протягом листопада 1942 р. так звана кухня для дітей № 1 забезпечувала сніданками понад 3 тис. осіб. Раціон харчування був дуже скромним: два рази на тиждень – хліб із варенням і склянка молока, а в усі інші дні – молочна каша. Ціна однієї порції становила 0,13 зл. Кухня № 2 готувала понад 12 тис. обідів, представлених найчастіше борщем, капустяком, картопляним супом тощо. Одна порція коштувала 0,25 зл. Загалом у вказаних кухнях протягом 1942–1943 рр. харчувалося в місяць у середньому 100–130 дітей. 1 листопада 1942 р. розпочала роботу кухня для дорослих (№ 3) на вул. Вірменській. Для її організації витрачено 10 тис. зл. [20, арк. 61]. Вона готувала майже 4 тис. обідів. Меню – супи та каші. Ціна однієї порції становила 0,4 зл. [31, арк. 13]. Існувала також кухня для немовлят, яка розміщувалася по вул. Падеревського. Вона видавала щоденно до 100 порцій

молочної каші для дітей віком до 2,5 років. Розміри харчів визначали таким чином: для немовлят до 3 міс. – $\frac{3}{4}$ л, до одного року – 1 л, до двох років і більше – 1,25 л каші. Щоб отримати таку допомогу, дітей потрібно було зареєструвати [31, арк. 42].

За сприяння польських комітетів опіки (ПКО) створювалися стаціонарні заклади опіки, зокрема сиротинці. Поява останніх зумовлювалася тогочасною ситуацією. У зв'язку з ходом військових дій, примусовими депортаціями на роботи до Німеччини й репресіями зі сторони окупаційних владних структур, з'явилося багато дітей-сиріт. У грудні 1941 р. у Львові для них організовано сирітський будинок на вул. Кадетській, який займався опікою 70 хлопців. У другій половині січня 1942 р. розпочали роботу два будинки для дівчат, а в травні 1942 р. – для дівчат віком від 15 років [8, арк. 9–10]. Із вересня 1943 р. створено будинок для людей похилого віку. Протягом двох наступних років (тобто до кінця окупації) за сприяння комітету опіки у Львові функціонувало загалом вісім закритих закладів опіки.

Щодо закритих закладів опіки в інших населених пунктах Галичини, то їхня діяльність припала на другу половину 1942 – першу половину 1944 рр. Зокрема, станом на 1 червня 1942 р. у повідомленні до ГРО вказувалося, що в Станиславові «...немає ще жодного закладу опіки. Іде підготовка до відкриття дому для перестарілих та дітей» [13, арк. 46]. Проте вже з осені діяв заклад під наглядом сестер Службниць на вул. Вовчинецькій. Опікувались у ньому порівняно незначною кількістю дітей – від трьох по п'яти. Працював також сиротинець при монастирі сестер Альбертинок. Він був найбільшим у місті та займався опікою над 18 дітьми. Для утримання останніх комітет щомісяця виділяв 850 зл. У вересні 1943 р. розширено заклад на вул. Колонгая. У ньому планувалося розмістити 13 дітей [31, арк. 75].

Санітарно-гігієнічні умови в закритих закладах опіки, зокрема будинках для дівчат, були добрі. Трохи гірша ситуація склалася із сирітськими будинками для хлопців, у яких не вистачало одягу та постільної білизни. Досить частими були проблеми з постачанням продуктів харчування. Постійно не вистачало жирів, оскільки їх виділяли по 10 г на дитину. Енергетична цінність денної норми їжі для молодших дітей не перевищувала 1250–1300 ккал., для старших – 1600–1800 ккал. (у той час, як для 12-річного хлопця потрібно було 2600 ккал.). Такого харчування вистачало для підтримання життя, але не для росту та розвитку [2, арк. 1–10].

Особливо актуальною в умовах ходу військових дій була медична опіка польських комітетів. Діючою стала практика безплатного лікарського огляду, надання коштів для придбання медикаментів тощо. При ПКО функціонував санітарний відділ, за сприяння якого організовувалися так звані лікарські поради. Вони розміщувалися у добротних приміщеннях і забезпечувалися кваліфікованим медичним персоналом та інструментарієм. Медикаменти видавалися безкоштовно. Створювалися пункти допомоги для «мама та дитини» [12, арк. 1].

Однак навіть незважаючи на такі заходи, санітарно-гігієнічні умови були незадовільними. Починаючи з першої половини 1942 р. ширилися епідемії. Так, у зв'язку з епідемією тифу на початку 1942 р. у Львові створено польську епідеміологічну станцію та маленьку лікарню на 10 ліжок. У квітні епідемію вдалося ліквідувати. Одним із найпоширеніших стало захворювання на туберкульоз, особливо серед дітей. Обстеження 230 дітей віком від двох до 16 років, які перебували в закритих закладах опіки міста Львова, показало, що майже 30 % мають закриту форму туберкульозу, а 12 – відкриту. У звітах ПКО за травень 1942 р. наголошувалося на необхідності ізолювання цих дітей, щоб не допускати їх подальшого перебування в закритих закладах опіки, школах, садках [2, арк. 8]. Частина хворих на туберкульоз відправляли в санаторії у Брюховичах [8, арк. 14]. Протягом другої половини 1943 р. діти відпочивали в санаторії в Риманові. Зокрема, 21 червня зі Станиславова туди виїхало 20 дівчат, а в серпні – 15 хлопців (терміном на місяць) [31, арк. 97].

Стосовно матеріальної допомоги населенню, то Станиславівському комітету опіки за сприяння К. Лянцкоронської вдалося отримати 16 мішків з одягом, взуттям та білизною, а також пакет медикаментів від ГРО у Кракові [31, арк. 117]. 10 грудня 1942 р. для комітету в Станиславові ГРО надано кредит у розмірі 20 тис. зл. на придбання одягу [20, арк. 62]. Станом на червень 1942 р. допомогу в промтоварах отримало також 383 особи у Львові [10, арк. 13].

Суспільна опіка комітетів передбачала надання грошової допомоги в розмірі від 30 до 50 зл. залежно від кількості членів сім'ї. Так, виплати для одиноких становили 30 зл., для двох – 40 зл., для трьох і більше – 50 зл. [31, арк. 12]. Варто зазначити, що загальні доходи комітетів щорічно вимірювалися сотнями тисяч. Наприклад, за 1941–1942 рр. станиславівський КО отримав 263 тис. зл. Усі ці кошти витрачалися на суспільні потреби [22, арк. 8].

Інформаційні відділи ПКО займалися пошуком осіб, які загинули або пропали безвісти (військові, цивільні, полонені та ін.). Із цією метою вони формували по повітах списки осіб, похованих на місцевих цвинтарях; осіб, котрі перебували в медичних установах, а також списки полонених, депортованих, біженців. Створено спеціальну картотеку осіб, які перебували в розшуку [9, арк. 6].

Окрім вищезазначеної діяльності, польські комітети займались опікою над біженцями з Волині, а також із навколишніх сіл і містечок. Так, від липня 1943 р. до Львова прибуло до 50 тис. біженців. Частина з них направлялася до Перемишля, частина ж залишалась у Львові. Кожного дня через місто курсував залізничний транспорт, який перевозив із Волині до 2 тис. осіб [41, арк. 2]. У Львові на тривалий час замешкало понад 3 тис. сімей. Стараннями ПКО вони отримали одноразову допомогу по 50 зл. на кожного члена сім'ї, а також тимчасове житло в притулках. Однак така мінімальна допомога не могла покрити навіть найнеобхідніших витрат. Населення жило за межею бідності. Ще більш негативно на становищі польських біженців позначилась евакуація у зв'язку з наближенням фронту численних промислових підприємств, оскільки позбавляла хоча б якогось підробітку. Відсутність реєстрації за місцем проживання не дозволяла отримати продукти на картки [25, с. 190].

За даними ГРО, станом на 13 березня 1944 р. у Станиславові перебувало до 12 тис. біженців. Комітет звертався з проханням виділити 20 тис. зл. для надання їм допомоги [42, арк. 2]. Як згадує Т. Краєвський, частина біженців одразу виїздила до Польщі, частина ж ще тривалий час перебувала в Станиславові. Міщани часто приймали їх до своїх будинків [23].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, за умов нацистського окупаційного режиму простежено погіршення матеріального становища польського населення Галичини. Функціонування чорного ринку та запровадження карткової системи спричинилися до вживання дефіциту й голоду. Однак навіть у такій ситуації німецькі владні структури не вдалися до вживання хоча б якихось заходів. Питання матеріального забезпечення стало завданням самих мешканців регіону. Функцію суспільної опіки перейняли новосформовані польські комітети, які протягом усього періоду війни служили опорою для населення.

Джерела та література

1. Акты ревизии столовых за 1942 и 1943 гг. // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 116, спр. 71, 40 арк.
2. Доклады др. Елены Круковской об опеке польского комитета над детьми и о борьбе с туберкулезом у детей // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 162, 10 арк.
3. Месячные отчеты комитета во Львове за период с 1 января по сентябрь 1942 г. // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 97, 157 арк.
4. Месячные отчеты Львовского комитета за 1943 г. // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 105, 59 арк.
5. Мосорко М. Особливості матеріально-побутового життя польського населення Станиславова в роки німецької окупації (1941–1944 рр.) / М. Мосорко // Галичина : всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часоп. – Івано-Франківськ, 2012. – Вип. 20–21. – С. 289–296.
6. Нові розпорядки // Краківські вісті. – 1941. – 21 серп. – № 183. – С. 2.
7. Отчеты Львовского комитета за 1944 г. // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 107, 43 арк.
8. Отчет о деятельности Львовского комитета за июнь 1942 г. // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 96, 17 арк.
9. Переписка комитета с детской туберкулезной клиникой в Брюховичах по поводу выделения продуктов для польских детей, находящихся в клинике // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 59, 14 арк.
10. Списки лиц получивших продукты в польском комитете попечительства // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 200, 16 арк.
11. Станиславів відстає // Українське слово. – 1941. – 29 лип. – № 4. – С. 2.
12. Схема структурного деления Львовского Комитета. Список районных комитетов. Списки сотрудников // Державний архів Львівської обл., ф. Р – 40: Польский окружной комитет попечительства во Львове, 1941–1944, оп. 1, спр. 1, 40 арк.
13. Циркуляр извещения нацистской партии в Галиции о работе названной партии среди молодежи // Центральный державний історичний архів України, м. Львів, ф. 755: Архивное управление во Львове (Staatsarchiv in Lemberg), 1941–1944, оп. 1, спр. 360, 5 арк.

14. Dane ewidencyjne, zestawienia i korespondencja, dotyczące zakładów opieki zamkniętej w Okręgu Galicja // Archiwum Akt Nouych (AAN) : zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 1699, 89 s.
15. Gapys J. Polskie rzymskokatolickie duchowieństwo diecezjalne w Radzie Głównej Opiekunczej: 1939–1945 / J. Gapys. – Kielce : Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, 2010. – 257 s.
16. Hryciuk G. «Kumityt» – Polski Komitet Opiekunczy Lwów Miasto w latach 1941–1944 / G. Hryciuk. – Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 2000. – 170 s.
17. Hryciuk G. Polacy we Lwowie, 1939 – 1944. Życie codzienne / G. Hryciuk. – Warszawa, 2000. – 432 s.
18. Korespondencja głównie z Delegatami RGO na Okręg Galicja w sprawach organizacyjnych jednostek podległych RGO w Okręgu Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 323, 239 s.
19. Korespondencja w sprawach organizacyjnych i personalnych Pol. K. O. Drohobycz – Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 331, 23 s.
20. Korespondencja w sprawach organizacyjnych i personalnych Pol. K. O. Sądowa Wisznia – Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 339, 28 s.
21. Korespondencja w sprawach organizacyjnych Pol. K. O. Stanisławów – Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 340, 63 s.
22. Korespondencja w sprawach personalnych i akta personalne pracowników Pol. K. O. Tarnopol (Okręg Galicja), 15 k. // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 550, 15 s.
23. Korespondencja z Pol. K. O. Stanisławów Okręg Galicja w sprawach budżetów i księgowości // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 911, 483 s.
24. Krajewski T. Losy Stanisławowa i jego mieszkańców na tle historii [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stanislawow.net/wspomnienia/losystanislawowa.htm>.
25. Kroll B. Rada Główna Opiekuncza 1939–1945 / B. Kroll. – Warszawa, 1985. – 509 s.
26. Kulińska L. Dzieje Komitetu Ziemi Wschodnich na tle losów ludności polskich Kresów w latach 1943–1947 / L. Kulińska. – Kraków : Oficyna Wydawnicza ABRYS, 2003. – T. 2 : Dokumenty i materiały zgromadzone przez działaczy i członków KZW. – 1063 s.
27. Materiały dotyczące organizacji Polskich Komitetów Opiekunczych w Okręgu Galicja: wykazy członków i pracowników administracyjnych i ich uposażeń oraz sprawozdanie specjalnego delegata RGO // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 325, 186 k.
28. Miesięczne sprawozdania z działalności i protokoły z posiedzeń Pol. K. O. Drohobycz – Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 409, 355 k.
29. Miesięczne sprawozdania z działalności i protokoły z posiedzeń Pol. K. O. Lwów – Miasto (Okręg Galicja) // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 413, 369 k.
30. Miesięczne sprawozdania z działalności i protokoły z posiedzeń Pol. K. O. Lwów – Miasto (Okręg Galicja) // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 414, 340 k.
31. Miesięczne sprawozdania z działalności i protokoły z posiedzeń Pol. K. O. Lwów – Powiat (Okręg Galicja) // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 415, 223 k.
32. Miesięczne sprawozdania z działalności i protokoły z posiedzeń Pol. K. O. Stanisławów – Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 419, 198 s.
33. Memoriały do władz niemieckich, korespondencja i notatki w sprawach antypolskiej działalności Ukraińców w Galicji // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 47, 99 s.
34. Olszański T. Kresy kresów – Stanisławów / T. Olszański. – Warszawa : Wydawnictwo «Iskry», 2008. – 175 s.
35. Preliminarze, zestawienia i sprawozdania Pol. K. O. Dotyczące akcji dożywiania dzieci za II kwartał 1942 r. Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 1651, 117 s.
36. Preliminarze, zestawienia i sprawozdania Pol. K. O. Dotyczące akcji dożywiania dzieci za III kwartał 1942 r. Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 1656, 95 s.
37. Rudkowska-Stańczyk B. Kresowe wspomnienia mojej Mamuni [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://stanislawow.net/wspomnienia/wspom_mam.htm.
38. Sprawozdania, notatki, dyrektywy i ogólna korespondencja w sprawach organizacyjnych w Okręgu Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 324, 306 k.
39. Sprawozdania Pol. K. O. Kałusz (Okręg Galicja) z lustracji delegatur, inne sprawozdania i korespondencja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 692, 2 k.
40. Sprawozdania Pol. K. O. Kołomyja (Okręg Galicja) z lustracji delegatur, inne sprawozdania i korespondencja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 694, 126 k.
41. Sprawozdania Pol. K. O. Stanisławów (Okręg Galicja) z lustracji delegatur, inne sprawozdania i korespondencja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 70, 44 k.
42. Uchodźcy z Wołynia. Korespondencja w sprawie losu uchodźców // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 48, 8 k.

43. Wnioski rodzin których żywiciele znajdują się na robotach w Niemczech o udzielone zasiłku. Powiat Pol. K. O. Stanisławów. Okręg Galicja // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 626, 27 s.
44. Zjazdy Dystryktów. Korespondencja, programy i potokoły ze zjazdów działaczy i pracowników G.R.O. z Okręgów: Krakowskiego, Lubelskiego, Radomskiego i Warszawskiego // AAN: zesp. 125: Rada Główna Opiekuncza, sygn. 76.

Мосорко Марьяна. Деятельность польских комитетов оценки в Галиции периода Второй мировой войны. В статье осуществлен анализ условий материально-бытовой жизни польского населения Галиции в 1941–1944 гг. Прослеживается влияние немецкой оккупационной политики на изменения экономического и социального характера. Функционирование черного рынка и введение карточной системы привели к нарастанию дефицита и голода. У таких условиях вопросом улучшения материально-бытовой жизни поляков Галиции занялись подразделения Главного совета опеки – польские комитеты. Их работа заключалась в налаживании работы сиротских приютов, открытии полевых кухонь и пунктов питания для детей и младенцев, оказании материальной и медицинской помощи населению и т. п.

Ключевые слова: поляки, Галиция, нацистский оккупационный режим, польские комитеты, материально-бытовая жизнь.

Mosorko Maryana. Polish Social Care of Galicia During the Second World War. The article analyzes the conditions of material and everyday life of the Polish population of Galicia during 1941–1944. The influence of German occupation policy on changes in economic and social life is determined. Black market operations and the introduction of card system contributed to the increase in the deficit and hunger. In such circumstances, the improvement of material and everyday life of the Polish people of Galicia took up the newly created units of the Main Burns – Polish committees. Their work was aimed at establishing of orphanages, open field kitchens and food items for children and infants, providing material and medical care and so on.

Key words: Polish, Galicia, German occupation system, Polish committees, material and everyday life.

Стаття надійшла до редколегії
14.12.2014 р.

УДК 94(477+477.82)«188»(=162.3)

Світлана Шульга

Родина волинських чехів Прокупеків

У статті розглянуто історію родини волинських чехів Прокупеків, яка емігрувала з Чехії на територію Волинської губернії у 80-х роках XIX ст. Для детального вивчення особливостей еміграційного руху чехів до Росії важливі виокремлення людського фактора, показ впливів еміграції на окрему людину та родину. Історію сім'ї Прокупеків розглянуто крізь призму історії чеської імміграції в Російській імперії. Вирізняються три покоління родини й визначається рівень їх соціальної адаптації протягом XIX–XX ст. Проведено паралелі між волинською общиною чехів та чеською діаспорою Києва, визначено їхні характерні риси. Виокремлено проблему асиміляції чеського елемента в середовищі іноетнічного населення.

Ключові слова: еміграція, чехи, волинські чехи, Волинь, національна ідентичність.

Постановка наукової проблеми та її значення. У другій половині XIX ст. склалися економічні та політичні умови до еміграції тисяч чехів у різні регіони Європи та Америки. Значна частина чеського населення емігрувала до Росії, зокрема в Крим і Правобережну Україну (Волинську, Подільську, Київську губернії).

Наприкінці 60-х рр. XIX ст. склалися сприятливі умови для посилення переселенського руху, особливо німців і чехів. Еміграція чеського населення на Волинь була значно чисельнішою, аніж до інших регіонів імперії, оскільки умови оселення тут були сприятливішими, а пільги – ширшими [12; 25; 1]. Саме період 60–70-х рр. XIX ст. можна вважати часом масового еміграційного руху на терени Волині, яка розмістилася на шляху до центральних регіонів імперії й на теренах якої залишалося багато іноземних переселенців (німців, чехів, голландців та ін.).